

คู่มือการลงโทษอาญาในคดีสิ่งแวดล้อม

บทนำ

ปัญหาสิ่งแวดล้อมในทุกวันนี้ นับวันจะมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะความเสียหายที่เกิดขึ้นสืบเนื่องมาจากปัญหาดังกล่าวทวีความรุนแรงและน่ากลัวมากขึ้นเรื่อยๆ เช่น ปัญหาชั้นบรรยากาศของโลกที่ถูกทำลาย ปัญหาอากาศวิปริตแปรปรวน เหตุการณ์น้ำท่วม ตลอดจนคลื่นอากาศร้อน เป็นต้น เหตุการณ์เหล่านี้ได้เริ่มเกิดขึ้นในปัจจุบัน มิใช่เหตุร้ายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตอีกต่อไป ซึ่งหากยังไม่มีการแก้ไขปรับปรุงปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจังแล้ว เหตุการณ์หายนะต่างๆ ที่มนุษย์ได้จินตนาการไว้ อาจเกิดขึ้นจริงในเร็ววันนี้

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าปัญหาสิ่งแวดล้อมจะเป็นเพียงเรื่องที่มีการศึกษาหรือกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง แต่การปฏิบัติเพื่อป้องกันมิให้ปัญหาเกิดขึ้น หรือแก้ไขปัญหามีอยู่ให้เสร็จสิ้นไปกลับยังดูเหมือนจะไม่เป็นไปในเชิงรูปธรรมอย่างจริงจัง ข้อมูลเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า หรือการทิ้งขยะสร้างมลพิษให้แก่ธรรมชาติเป็นหลักฐานที่อาจชี้ให้เห็นได้ว่า ปัญหาดังกล่าวยังไม่ได้รับการแก้ไขให้ลุล่วงไป

วิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวจะมีอยู่หลายประการ แต่ที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนในปัจจุบันวิธีหนึ่ง คือการที่รัฐออกกฎหมายห้ามมิให้กระทำการในลักษณะที่จะก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และแน่นอนว่าหากผู้ใดไม่ปฏิบัติตามกฎหมายดังกล่าวย่อมจะต้องถูกลงโทษ โดยวิธีนี้ ศาลจะเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหามลพิษ เพราะศาลจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการลงโทษคดีดังกล่าว ซึ่งการลงโทษที่เหมาะสม ย่อมจะทำให้การแก้ไขปัญหาดังกล่าวบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้

การใช้ดุลพินิจในการลงโทษให้เหมาะสมนั้น ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะเป็นเรื่องที่ประกอบด้วยเงื่อนไขหลายประการ ศาลอาจจะได้เปรียบในส่วน of ความรู้ความเข้าใจในทฤษฎีการลงโทษ ตลอดจนประสบการณ์ในการพิจารณาข้อเท็จจริงข้อกฎหมายแห่งคดี แต่ศาลก็จะต้องมีความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะความรุนแรงของปัญหาด้วย มิเช่นนั้นแล้วดุลพินิจในการลงโทษดังกล่าวอาจจะคลาดเคลื่อนไม่เหมาะสมจนทำให้การแก้ไขปัญหามลพิษประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งนอกจากศาลเองแล้ว สังคมก็จะต้องมีความเข้าใจในปัญหาสิ่งแวดล้อมนี้ อย่างชัดเจนเช่นกัน มิเช่นนั้นแล้วปัญหาที่ยากที่จะแก้ไขได้ ดังนี้ ศาลจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับ

* นายวินัย เรืองศรี, ผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีสิ่งแวดล้อม

นายไชยศ วรรณท์ศิริ, ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลประจำกองผู้ช่วยศาลฎีกา

¹ แนวคิดในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมมีการศึกษาและนำเสนอมาแล้ว โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการใช้มาตรการกฎหมาย เช่น ณรงค์ ใจหาญ, “ความผิดและการดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อมลพิษ” วารสารนิติศาสตร์ (ธันวาคม ๒๕๔๔) ๑๑ : ๔ หน้า ๗๕๓ ถึง ๗๗๔.

บทบาทของตนในการใช้ดุลพินิจลงโทษอาญาในคดีสิ่งแวดล้อมว่า ศาลจะต้องชี้นำความคิดที่เหมาะสมเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่อสังคมด้วยหรือไม่

คดีสิ่งแวดล้อม

คำว่า “สิ่งแวดล้อม” เป็นคำที่กว้างมาก โดยทั่วไปจะมีความหมายถึงสิ่งต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางสังคมที่อยู่รอบ ๆ มนุษย์ มีทั้งที่ดีและไม่ดี ในขณะที่กฎหมายว่าด้วยการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติได้ให้นิยามศัพท์คำว่า “สิ่งแวดล้อม” ว่า สิ่งต่าง ๆ ที่มีลักษณะในทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น คนทั่วไปจึงอาจยังไม่เข้าใจแน่ชัดว่า “สิ่งแวดล้อม” นี้จะหมายถึงอะไรบ้าง และหากพิจารณาเรื่องสิ่งแวดล้อมในเวทีระหว่างประเทศ จะเห็นว่า ประเด็นเรื่องสิ่งแวดล้อมเคยถูกยกเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างมากในระดับโลก เช่นเดียวกับกรณีการละเมิดทรัพย์สินทางปัญญา โดยมองว่าการสร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมมีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าเช่นกัน ในลักษณะเช่นนี้ คำว่าสิ่งแวดล้อมอาจถูกใช้ในความหมายที่เกี่ยวกับการค้าด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ คดีสิ่งแวดล้อมจึงอาจมีความหมายถึงคดีที่มีการฝ่าฝืนกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ส่วนกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมจะมีเพียงใดและได้แก่กฎหมายฉบับใดนั้น ไม่อาจจะพิจารณาจากชื่อของกฎหมายแต่เพียงอย่างเดียว คงจะต้องพิจารณาในรายละเอียดและเนื้อหาของกฎหมายแต่ละฉบับ เพราะไม่อาจแบ่งแยกได้ชัดเจนว่ากฎหมายในลักษณะใดเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมโดยตรง แต่อาจยกตัวอย่างกฎหมายที่ถือว่าเป็นกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมได้ เช่น พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. ๒๕๒๖ หรือพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. ๒๕๓๕ เป็นต้น ซึ่งบทความนี้เน้นที่จะกล่าวถึงคดีสิ่งแวดล้อมในทางอาญาเท่านั้น เนื่องจากการชี้ให้เห็นประเด็นในเรื่องของการใช้ดุลพินิจลงโทษทางอาญา

² การให้ความหมายของคำว่า “สิ่งแวดล้อม” ปรากฏอยู่ในเอกสารหลายแห่ง เช่น สุนีย์ มัลลิกะมาลย์ การบังคับใช้กฎหมายสิ่งแวดล้อม สำนักพิมพ์นิติธรรม (กรุงเทพฯ : ๒๕๔๒) หน้า ๓, พรชัย คำนวิวัฒน์, “ประเทศไทยกับกฎหมายสิ่งแวดล้อมระหว่างประเทศในปัจจุบัน” วารสารนิติศาสตร์

(มีนาคม ๒๕๔๓) ๓๐ : ๑ หน้า ๓๔.

³ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒ หน้า ๑๕๑.

⁴ พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๔.

⁵ S. Charnovitz. “The World Trade Organization and Social Issues”, Journal of World Trade (1994) 28 : 3 pp. 17 – 33. และ H. Ward. “Common But Differentiated Debates : Environment, Labour and the World Trade Organization”, International and Comparative Law Quarterly (1996) July Vol.45 pp.592 – 633. นอกจากนี้ โปรดดู พิมพ์ชนก วอนขอพร, “การเจรจาเรื่องการค้าและสิ่งแวดล้อม : มิติใหม่ในเวทีการค้าระหว่างประเทศ” วารสารกฎหมาย (กันยายน ๒๕๔๒) ๑๕ : ๓ หน้า ๘๗ ถึง ๑๐๘.

ในอนาคตอันใกล้ การจำแนกว่าคดีใดเป็นคดีสิ่งแวดล้อมจะมีความสำคัญมาก เพราะคดีดังกล่าวจะได้รับการพิจารณาจากศาลซึ่งมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมเป็นอย่างดี อันจะทำให้การพิจารณาคดีดังกล่าว รวมตลอดถึงการใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษเป็นไปอย่างเหมาะสม ดังจะเห็นได้จากความพยายามเตรียมความพร้อมของศาลยุติธรรมในเรื่องนี้

ดุลพินิจการลงโทษอาญาในคดีสิ่งแวดล้อม

ตามกฎหมายไทยนั้น การลงโทษจะมีอยู่ ๕ ประการ คือ การประหารชีวิต การจำคุก การกักขัง การปรับ และการริบทรัพย์สิน ซึ่งการลงโทษอาญาคดีสิ่งแวดล้อมจะเกี่ยวข้องกับโทษดังกล่าว และโดยมากจะเป็นโทษจำคุกหรือโทษปรับ ส่วนโทษริบทรัพย์สินจะใช้สำหรับทรัพย์สินที่ใช้ในการกระทำความผิด หรือทรัพย์สินที่มีไว้เป็นความผิด และโทษกักขังจะถูกนำมาใช้ในกรณีที่จำเลยไม่อาจชำระค่าปรับได้ โดยศาลจะเลือกใช้โทษดังกล่าวที่กำหนดไว้ในกฎหมายตามดุลพินิจในการลงโทษ เพื่อให้เหมาะสมกับการกระทำผิดนั้น ๆ

สำหรับดุลพินิจในการลงโทษซึ่งเป็นประเด็นสำคัญ เพราะมีส่วนผลักดันให้การลงโทษสามารถบรรลุเป้าหมายของการลงโทษนั้น ตามประวัติศาสตร์แล้ว การลงโทษในสมัยโบราณจะมีลักษณะของการแก้แค้น (Retribution) ซึ่งอาจจะไม่มีหลักเกณฑ์หรือเหตุผลที่ชัดเจน เช่น การทำร้ายร่างกายอาจถูกลงโทษถึงชีวิตก็ได้ หรือเป็นการลงโทษในลักษณะตาต่อตา ฟันต่อฟัน (Lex talionis) ซึ่งเป็นการลงโทษที่ใกล้เคียงกับความผิดที่ได้กระทำลง แต่ก็ยังไม่สามารถใช้อธิบายการลงโทษในความผิดบางประการได้อย่างชัดเจน เช่น ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน หรือความผิดในกรณีที่ไม่มีการเสียหายโดยตรงเช่นในกรณีคดีสิ่งแวดล้อมนี้ เป็นต้น ในยุคต่อมาแนวคิดของการลงโทษตามสัดส่วน (Proportionality) เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในนานาอารยประเทศ นอกจากนี้ มีแนวคิดในการลงโทษเพื่อให้เกิดประโยชน์ (Utility theory) เช่น การป้องปราม (Deterrence) การตัดโอกาส

ไม่ให้กระทำผิดอีก (Incapacitation) หรือการฟื้นฟูผู้กระทำผิด (Rehabilitation) เป็นต้น

นอกจากแนวคิดการลงโทษเพื่อให้เกิดประโยชน์ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีการลงโทษเพื่อให้ความรู้ด้วย ซึ่งการลงโทษเพื่อให้สังคมได้เรียนรู้ (Educating approach) มีแนวคิดว่าการลงโทษมากน้อยแตกต่างกันจะทำให้แยกแยะความผิดที่รุนแรงมากน้อยออกจากกันได้ ซึ่งมีความใกล้เคียงกับการลงโทษเพื่อป้องปรามโดยทั่วไป (General deterrence) ต่างกันที่ว่า การ

6 ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑

7 ในส่วนของข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิดการลงโทษอาญานี้ โปรดดู M. Cavadino et. al. The Penal System 2nd edition. SAGE Publications. (London : 1997) pp.32 – 57.

8 แนวคิดนี้มีมาตั้งแต่ศตวรรษที่ ๑๘ โดยนักกฎหมายอังกฤษชื่อ Sollum Emlyn อ้างใน N. Walker. Why Punish? Oxford University Press. (Oxford : 1991) p.21.

ลงโทษเพื่อให้ความรู้มุ่งที่จะให้สังคมเรียนรู้และสำนึกใจที่จะไม่กระทำผิด ในขณะที่การลงโทษเพื่อป้องปรามโดยทั่วไปนั้นจะสร้างความกลัวในโทษที่จะได้รับ เพื่อไม่ให้สมาชิกในสังคมกระทำผิด โดยในกรณีหลังนี้ บุคคลอาจเลือกกระทำผิด หากมีโอกาสและคิดว่าจะไม่มีผู้ใดรู้เห็น นอกจากนี้ อัตราโทษสำหรับแนวคิดเพื่อป้องปรามอาจจะรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ได้เพราะเป็นการสมประโยชน์ในการทำให้สังคมกลัว แต่การลงโทษเพื่อให้ความรู้ นั้น อัตราโทษที่จะลงย่อมจะมีขอบเขตจำกัดอยู่เพียงเพื่อให้สังคมรับทราบ ประการสำคัญ คือ การลงโทษเพื่อให้ความรู้จะอธิบายการลงโทษในรูปแบบที่หลากหลายได้ชัดเจนกว่า เช่น การรอกการลงโทษ หรือการกำหนดโทษ เพราะโดยทฤษฎีแล้ว การลงโทษเพื่อป้องปรามนั้นอาจจะต้องมีการลงโทษจริง ๆ มิเช่นนั้นแล้วอาจจะไม่สามารถทำให้สังคมกลัวได้

แนวคิดการลงโทษเพื่อให้ความรู้นี้ น่าจะสามารถนำมาใช้ในสังคมได้ เพราะศาลจะสามารถใช้การลงโทษเป็นเครื่องมือในการสื่อให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่สังคม ถึงแม้จะยังไม่เป็นที่ยอมรับว่าจะใช้เป็นแนวคิดหลักในการลงโทษ ก็อาจประยุกต์ใช้เป็นแนวคิดในการลงโทษควบคู่ไปกับการลงโทษตามสัดส่วน และหากจำเลยยังกระทำผิดซ้ำซาก ศาลก็อาจใช้แนวคิดอื่นในการลงโทษเพื่อป้องปรามในการกระทำผิดครั้งต่อ ๆ มาได้ เพราะไม่มีใครปฏิเสธได้ว่า การให้ความรู้เพื่อป้องกันมิให้มีการกระทำผิดย่อมจะเป็นสิ่งที่ดีกว่าการลงโทษ หรือป้องกันการกระทำผิดโดยการทำให้บุคคลเกิดความกลัว หรือยอมรับเพียงชั่วขณะ แต่น่าเสียดายว่าแนวคิดการลงโทษเพื่อให้ความรู้ในลักษณะนี้ แม้จะมีการพัฒนาต่อมา แต่ยังไม่ได้รับความสนใจน้อยมากเมื่อเทียบกับแนวคิดการลงโทษอื่น จึงแทบจะไม่มีกรกล่าวถึงเลยในปัจจุบัน

ปัจจุบันนี้ แนวคิดของการลงโทษตามสัดส่วน และการลงโทษเพื่อให้เกิดประโยชน์จะเป็น

แนวคิดที่ใช้อยู่ทั่วไปรวมทั้งในคดีสิ่งแวดล้อม โดยแนวคิดดังกล่าวจะถูกใช้ในลักษณะผสมผสานกัน ซึ่งจะพิจารณาตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏในแต่ละสำนวน เช่น การลงโทษให้เหมาะสมกับความผิดที่ได้กระทำ (Proportionality) หรือการลงโทษเพื่อป้องปราม (Deterrence) เป็นต้น และดูเหมือนว่าจะมีการลงโทษจำคุก และปรับเป็นหลัก ตัวอย่างเช่น

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑๓๖/๒๕๔๖ ไม้ที่จำเลยแปรรูปและไม้แปรรูปของกลางที่จำเลยมีไว้ในครอบครองเป็นไม้สัก มีจำนวนถึง ๑๔๔ แผ่น/เหลี่ยม ปริมาตร ๑.๔๕ ลูกบาศก์เมตร นับว่าเป็นไม้จำนวนมาก ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการสนับสนุนให้ผู้ตัดไม้ทำลายป่า ซึ่งเป็นแหล่งกำเนิดต้นน้ำลำธารและเป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่าประมาณราคาไม่ได้ แม้จำเลยจะเป็นเพียงลูกจ้าง แต่ก็

⁹ C. Beccaria. *On Crimes and Punishments* (Translated by D. Young) Hackett Publishing Company, Inc. (Indiana : 1986) p.79.

¹⁰ ปัจจุบันมีการนำเสนอแนวคิดสำหรับกระบวนการยุติธรรมของประเทศไทย คือ แนวคิดความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ดู กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ : หลักการและแนวคิด” วารสารกฎหมาย (กันยายน ๒๕๔๕) ๒๑ : ๓ หน้า ๑๓๓ ถึง ๑๔๒.

แนวคิดดังกล่าวมีพื้นฐานจากแนวคิดของการฟื้นฟู (Restoration) ซึ่งจะผ่อนคลายออกจากแนวคิดของการลงโทษเพื่อป้องปราม (Deterrence)

เพื่อการค้า ไม่สมควรรอการลงโทษ ที่ศาลล่างทั้งสองใช้ดุลพินิจไม่รอการลงโทษให้จำเลยนั้นเหมาะสมแก่พฤติการณ์แห่งรูปคดีแล้ว

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๕๓๔/๒๕๔๒ จำเลยยึดถือครอบครองแผ้วถางป่าสงวนแห่งชาติ เป็นเนื้อที่ ๒๓ ไร่เศษ ก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐเป็นเงินถึง ๓,๕๔๐,๐๐๐ บาท และใช้เครื่องเลื่อยยนต์ในการกระทำผิด พฤติการณ์แห่งคดีนับว่าร้ายแรง ทั้งการตัดไม้ทำลายป่า นอกจากส่งผลเสียหายแก่ป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศชาติแล้ว ยังเป็นการทำลายแหล่งต้นน้ำลำธาร ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพสมควรที่จะปราบปรามอย่างเด็ดขาดเพื่อป้องปรามมิให้ผู้อื่นกระทำผิดเช่นนี้อีก การไม่รอการลงโทษจำคุกให้จำเลยนั้นจึงเป็นการลงโทษที่เหมาะสมแก่ความผิดของจำเลยแล้ว

เกี่ยวกับดุลพินิจการลงโทษนี้ เมื่อพิจารณาจากประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศอังกฤษ จะเห็นว่ามีการให้ความสนใจในการลงโทษอาญาคดีสิ่งแวดล้อมอย่างมาก เพราะมองว่าเป็นเรื่องที่จะมีผลกระทบต่อสุขภาพของมนุษย์ นอกจากนี้จะต้องเสียค่าใช้จ่ายและเวลาในการแก้ไขปัญหา มีการทำการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยตรง และมีข้อสังเกตที่น่าสนใจอยู่หลายประการ เช่น ในช่วงคริสต์ศักราชที่ ๑๙๙๗ และ ๑๙๙๘ นั้น ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นบุคคลธรรมดา โทษปรับจะ

ถูกใช้ถึงร้อยละ ๗๑ เมื่อเทียบกับโทษจำคุกซึ่งจะมีการใช้ในอัตราร้อยละ ๔ เท่านั้น การลงโทษปรับก็เพื่อที่จะไม่ให้บุคคลใดได้รับประโยชน์จากการกระทำผิด ดังนั้น ศาลต้องพิจารณาการได้มาในเชิงเศรษฐกิจ (Economic gain) ของผู้กระทำผิดด้วย นอกจากนี้ ค่าปรับจะต้องรุนแรงเมื่อเทียบกับเจตนาร้ายของผู้กระทำผิด แม้ผลร้ายที่เกิดขึ้นอาจจะไม่รุนแรงมาก (เนื่องจากการป้องกันได้ทันที) ส่วนโทษจำคุกจะใช้กับการกระทำผิดตามที่กฎหมายระบุไว้ หรือเมื่อพิจารณาว่าผู้กระทำผิดดังกล่าวสมควรที่จะถูกลงโทษจำคุก ซึ่งจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงในแต่ละสำนวน เช่น เจตนาของผู้กระทำผิด สุขภาพของมนุษย์ถูกทำร้ายหรืออยู่ในภาวะเสี่ยง หรือเกิดมลภาวะเป็นพิษแพร่กระจาย หรือก่อให้เกิดผลยาวนาน เป็นต้น

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศออสเตรเลียนั้น จะมีแนวคิดในการลงโทษที่เรียกว่า “การลงโทษในเชิงสร้างสรรค์” (Creative sentencing) โดยนำเอาวิธีการคุมประพฤติมาใช้ควบคู่กันเป็นมาตรการเสริม เพื่อให้การลงโทษผู้กระทำผิดในคดีสิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นบุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคล รวมทั้งผู้แทนหรือผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล มีประสิทธิภาพและเหมาะสมมากยิ่งขึ้น เป็นการให้ความสำคัญต่อการใช้ดุลพินิจในการลงโทษ และก่อให้เกิดประโยชน์แก่สิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น คำสั่งให้ผู้กระทำผิดชดใช้ค่าใช้จ่ายในการสอบสวนความผิด คำสั่งให้ชำระเงินตามมูลค่าผลประโยชน์ที่พึงได้รับจากการกระทำผิด

¹¹ ข้อมูลนี้เป็นของคณะที่ปรึกษาเกี่ยวกับการลงโทษในหัวข้อ Environmental Offences: The Panel’s Advice to The Court of Appeal ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลนี้ได้จาก <http://www.sentencing-advisory-panel.gov.uk>

คำสั่งให้ผู้กระทำผิดที่เป็นนิติบุคคลลงประกาศโฆษณาพฤติการณ์การกระทำผิดของตนในสื่อต่าง ๆ หรือคำสั่งให้ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

สรุป

หากพิจารณาจากสภาพปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน การเสนอปัญหาสู่สังคม แนวคิดในการแก้ไขปัญหารวมตลอดถึงความกังวลของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกแล้ว ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมดูเหมือนจะถูกละเลยในแง่ของความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ทำให้รัฐมีบทบาทอย่างมากในการแก้ไขปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงที่สุด หากการมองปัญหายังวนอยู่กับค้ำคองความคิดเช่นนี้ รัฐอาจมองถึงการแก้ไขปัญหาโดยการเพิ่มโทษอาญาคดีสิ่งแวดล้อมให้รุนแรงยิ่งขึ้นซึ่งในความเป็นจริงแล้ว คงต้องยอมรับว่า การแก้ไขปัญหาโดยการกำหนดโทษอาญาให้หนักขึ้นก็ไม่สามารถแก้ไข

ปัญหานี้ได้ ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมจึงควรถูกมองในมิติที่กว้างขึ้น เช่น รัฐอาจต้องปรับเปลี่ยนทัศนคติในเรื่องนี้ว่า การบังคับใช้กฎหมายจะยังคงอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดการป้องปรามหรือไม่ และประการสำคัญ ควรจะมองการแก้ไขปัญหาในตัวเอกชน กล่าวคือ การให้ความเข้าใจใน ความสำคัญของสิ่งแวดล้อม และผลร้ายที่เกิดขึ้นจากการสูญเสียซึ่งสิ่งแวดล้อม

การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมในปัจจุบันวิธีหนึ่ง คือ การใช้มาตรการทางอาญา ซึ่งศาลจะมีบทบาทในการใช้ดุลพินิจลงโทษอาญาในคดีสิ่งแวดล้อม การใช้ดุลพินิจในการลงโทษที่เหมาะสมจะช่วยให้การแก้ไขปัญหาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหากมองว่า การลงโทษน่าจะสื่อหรือชี้ให้เห็นถึงความหมายที่แท้จริงของวัตถุประสงค์ในการลงโทษ นั่นคือ การส่งเสริมให้สมาชิกในสังคมปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม มากกว่าที่จะมุ่งลงโทษบุคคลสำหรับการกระทำผิดแล้ว แนวคิดของการลงโทษเพื่อให้ความรู้ น่าจะถูกพิจารณาว่าสมควรที่จะนำมาใช้ในการลงโทษคดีสิ่งแวดล้อมหรือไม่ เพราะคงปฏิเสธไม่ได้ว่า ปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมไม่ใช่เรื่องที่ประชาชนส่วน

¹² ข้อมูลจากรายงานคณะที่ปรึกษาคณะกรรมการการลงโทษของสหรัฐอเมริกา ในหัวข้อ Report from Advisory Group on Environmental Sanction และข้อมูลจาก Guidelines for seeking environmental court orders และกฎหมายคุ้มครองการดำเนินกิจการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมฉบับใหม่ The Protection of the Environment Operations Act 1997 (POEO Act) ของรัฐนิวเซาท์เวล ประเทศออสเตรเลีย ซึ่งสามารถเข้าถึงข้อมูลนี้ได้จาก <http://www.ussc.gov> และ <http://www.epo.nsw.gov.au>

¹³ มีข้อน่าสังเกตว่า การปรับเปลี่ยนความคิดของมนุษย์ในปัญหาเรื่องสิ่งแวดล้อมนี้อาจไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะการดำรงชีวิตของมนุษย์ในยุคปัจจุบัน มีสภาพเป็นการถอยห่างออกจากสิ่งแวดล้อมหรือธรรมชาติรอบ ๆ ตัว เพื่อไปหาความสะดวกสบายจากสิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์คิดค้นขึ้น จนบางครั้งดูเหมือนจะเป็นแนวคิดที่ผิดธรรมชาติไม่น้อย หากมนุษย์ส่วนใหญ่ยังคงอยู่ภายใต้อิทธิพลของการถอยห่างออกจากธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเช่นนี้ การใช้กฎหมายแก้ไขปัญหาที่ปลายเหตุก็ยากที่จะประสบความสำเร็จ

¹⁴ แนวคิดการชี้นำสังคมนี้มีปรากฏอยู่หลายแห่ง เช่น ประสิทธิ์ โฆวิไลกุล กับพวก, กฎหมายศีลธรรม และความรับผิดชอบของนักกฎหมาย สำนักพิมพ์นิติธรรม (กรุงเทพฯ : ๒๕๔๖) หน้า ๒๓. สำหรับในต่างประเทศนั้น ศาลอังกฤษเคยวินิจฉัยในคดี R. v. Sargeant (1974) 60 Cr. App. Rep. 74 , “... The courts do not have to reflect public opinion. On the other hand the courts must not disregard it. Perhaps the main duty of the courts is to lead public opinion.”

ใหญ่มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องและดีพอมาแต่แรก ประชาชนส่วนหนึ่งกระทำผิดโดยไม่

เข้าใจในปัญหาอย่างลึกซึ้ง การให้ความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญ และดีกว่าการกระทำให้กลัวโดยไม่ทราบ
เหตุผลที่ถูกต้อง